

АГРЕСИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Кікбаєв Даніяр Санкібайули

DOI: 10.37096/SHDISJ-24-1.2-0006

Анотація

Актуальність. В умовах сучасних змін і глобальних викликів, таких як дестабілізація міжнародного правопорядку, зміна систем безпеки і нових підходів до правоохоронної діяльності, актуальність вивчення агресивності і ворожості як соціальних феноменів залишається високою. Незважаючи на активні дослідження в даній області, проблема вимагає постійного перегляду у зв'язку з динамічними змінами, зумовленими демографічними, екологічними, соціальними, політичними, економічними та іншими чинниками.

Мета статті - психологічний аналіз зв'язків між рівнями агресивності, ворожості та схильністю до девіантної поведінки майбутніх правоохоронців.

Методологія. В рамках дослідження використані методики діагностики схильності до девіантної поведінки (методика А.Орла) і вимірювання агресивності (методика Басса-Дарки), які були застосовані на вибірці 57 курсантів Казахстану правоохоронного напрямку підготовки.

Результати. Здійснений порівняльний аналіз показує, що моделі правоохоронних служб Казахстану і України мають відмінності, що накладає певні вимоги до психологічних характеристик співробітників. Однак, соціономічний характер і специфіка правоохоронної діяльності обумовлюють схожу динаміку прояву агресивних реакцій. Отримані емпіричні дані засвідчили високі показники агресивності та ворожості обстежених кандидатів, що свідчить про ризик професійної деформації, особливо враховуючи високі стресові навантаження, характерні для правоохоронної діяльності. Деякі форми девіантної поведінки мають значущий кореляційний зв'язок з компонентами агресивності і ворожості, що дозволяє прогнозувати і попереджувати їх прояв на ранній стадії для прийняття ефективних заходів профілактики і протидії таким проявам.

Висновки. Показники агресивності і ворожості мають прогностичне значення: зниження рівня агресивності та ворожості дозволяє зменшити ризик прояву інших форм девіантної поведінки.

Ключові слова: агресивність, ворожість, девіантна поведінка, правоохоронна діяльність.

Актуальність

Дослідження феномену агресивності не припиняються, незважаючи на досить

широке наукове висвітлення цієї теми. Специфіка психологічної науки, зумовлена динамікою соціальних, демографічних, екологічних, технологічних, політичних, економічних, правових та інших процесів, зобов'язує дослідників постійно звертати увагу на актуальність питань, пов'язаних з формами агресії. У зв'язку з цим питання правоохоронної діяльності, правоохоронної діяльності та здійснення правосуддя матимуть особливий інтерес, зокрема під час глобальних катаклізмів, руйнування основ міжнародного правопорядку, переформатування глобальної системи безпеки, що базується на демократичних принципах та верховенстві права. Як зазначає О.П. Хаєцька, в умовах глобалізації роль національних держав знижується, що призводить до втрати їхньої специфічної ідентичності та цілісності. На сучасному світовому рівні існують провідні країни з ознаками домінування та держави, для яких економічна глобалізація стає новою, важливою умовою розвитку, яку практично неможливо контролювати, але необхідно враховувати масштаби та динаміку формування глобальної системи управління світовими ресурсами та перерозподілу доходів, що відбувається нерівномірно (Хаєцька, 2024).

За таких обставин психологічні аспекти агресивної поведінки серед поліцейських є значною проблемою, яка потребує ретельного вивчення та уваги. Як резонно зазначає О.Романенко, більшість поліцейських вважають допустимим прояв агресії в ситуаціях, коли існує явна загроза життю та здоров'ю. Водночас правоохоронці зазначають, що агресія може бути спровокована діями громадян, зокрема провокаціями та приниженням поліцейського. Респонденти вважають, що надмірні прояви агресії можуть бути пов'язані з труднощами самоконтролю та управління такими емоціями, як гнів, роздратування та образа. Результати дослідження підкреслюють необхідність більш детального скринінгу правоохоронців на початку їхньої професійної діяльності, а також розробки спеціальних програм психопрофілактики, спрямованих на посилення функціональних стратегій подолання стресу та адаптації (Романенко, 2023). Агресія може бути спровокована різноманітними факторами, включаючи стресові умови праці, труднощі, пов'язані з підтримкою правопорядку, та особистісно-психологічні особливості. Усвідомлення цих аспектів дає змогу розробити ефективні стратегії управління агресією, підвищити рівень безпеки як серед поліцейських, так і в суспільстві, а також покращити психологічну атмосферу в правоохоронних органах (Пономоренко, 2024; Вольнова, 2015).

У статті досліджуються індивідуально-психологічні детермінанти агресії та ворожості на основі даних, отриманих в результаті теоретичного аналізу та опитування студентів Академії правоохоронних органів Генеральної прокуратури Республіки Казахстан. Показники агресивності становлять дослідницький інтерес як особистісні показники схильності до прояву девіантної поведінки майбутніх правоохоронців. Такі критерії, зокрема, дають змогу оцінити та прогнозувати успішність професійної адаптації курсанта в процесі формування базових правоохоронних компетенцій.

Теоретичний бекграунд

Людська агресивність та ворожість як форми девіантної поведінки є предметом багатьох фундаментальних психологічних наукових досліджень. Роботи таких вчених, як А.Бандура, А. Басс, Л.Берковіц, Р. Беррон, Г. Гартман, А. Дарки, Д. Доллард, К. Лоренц, Д. Річардсон, К. Юнг, С. Фішбах, З. Фройд, Е. Фромм і багатьох інших лягли в основу сучасних напрямків і підходів до наукового вивчення даного явища. Разом з тим, враховуючи особливості об'єкта дослідження, вивчення психологічних детермінант агресивності та ворожості включає специфіку правоохоронної діяльності, успішність якої обумовлена в першу чергу компетенцією її штатного складу. Як не раз було доведено, на якість проходження служби в правоохоронних органах впливає комплекс соціально-психологічних чинників. При цьому, спираючись на зміст професійної діяльності, функції правоохоронних органів та інші вагомні характеристики, виявлені такими вченими як Д.О. Александров, Ю.В.Александров, В.Г. Андросюк, Б.Г. Бовін, А.В. Дулов, Л.І. Казміренко, З.Кисіль, В.С.Медведев та багатьма іншими представниками української школи юридичної психології, визначені індивідуально-психологічні критерії відбору претендентів на службу. Цими авторами виділені основні та додаткові якості особистості, необхідні для успішного виконання державних правоохоронних функцій.

Так, до основних видів діяльності правоохоронця з позиції психологічної науки автори відносять: пізнавальну, комунікативну, організаційну та конструктивну діяльність, які спрямовані на виконання основних завдань правоохоронної діяльності. У свою чергу до допоміжних відносять профілактичну і засвідчувальну, які покликані забезпечувати здійснення основних.

Торкаючись питання агресивності, ми спираємося на думку Д.О. Александрова (. Александров Д.О., 2012-2014) про її важливу адаптивну функцію, що сприяє підтримці життя і реалізує нормальну реакцію на загрозу життєвим потребам. І, як доводив Е.Фромм, якщо механізми контролю ослаблені, то людина схильна до прояву зляканої агресії – жорстокості, яка не є біологічно адаптивною та не покликана захищати життєві інтереси людини. У свою чергу ворожість, будучи сукупністю небажаних якостей, таких як образливість, схильність до непродуктивного самозвинувачення тощо, може бути обумовлена як ідеологічними установками у процесі інтеріоризації, так і результатом дії психотравмуючих факторів. Ворожість може бути причиною таких деструктивних психічних явищ, як невротизація, внутрішня напруженість, підвищена підозрілість, тривожність і депресія, які набувають загрозливих проявів у високоризикованих небезпечних професіях. Як один з предикторів професійної деформації ворожість здатна спровокувати злякано деструктивну агресію, і тому є протипоказанням при відборі кандидата на службу в правоохоронні органи (Александров Д.О., 2013).

Слід зазначити, що діяльність правоохоронних органів України та Казахстану має ряд принципових відмінностей, які можуть обумовлювати певний ухил до переваги тих чи інших психологічних якостей при відборі претендентів. Так, для українських

правоохоронців чільними відмінними принципами є: верховенство права, неупередженість, відкритість і прозорість діяльності, підконтрольність і підзвітність суспільству. Що в свою чергу, може відобразитися в більш низьких показниках агресивності і ворожості правоохоронця ніж у казахстанського співробітника. Однак, дослідження професора Д.О. Александрова вказують на те, що агресивність поряд з адаптивністю, комунікативністю та нервово-психічною стійкістю виступає як інтегративний показник особистості правоохоронця (там же).

Службові обов'язки, виконання яких нерідко супроводжуються стресом, сприяють формуванню у правоохоронця підвищеної тривожності та порушень у всіх компонентах професійної адаптації. Це може призводити до зниження нервово-психічної стійкості та моральної нормативності поведінки, а також до погіршення комунікативних навичок. Такі зміни часто супроводжуються розвитком у людини невинуватої критичності, агресивності, підозрливості та залежності. Спостерігається зростання її прагнення до підпорядкованості й перекидання відповідальності на інших, що обумовлює уникнення підтримки дружніх відносин. Згодом у фахівця виникає глибокий внутрішньо особистісний дисонанс, що проявляється в незадоволеності усіма аспектами реального та ідеального образу "Я". На тлі гіпертрофованої стриманості та невпевненості посилюються агресивні реакції фахівця. Наслідками цього дисбалансу можуть стати професійне вигорання, дезадаптація, деформація та навіть деградація особистості. Таким чином, специфіка роботи в правоохоронній сфері створює сприятливі умови для зростання типових деструктивних тенденцій, у тому числі й агресивних реакцій.

Також необхідно додати, що згідно з прийнятою в юриспруденції позицією (В.Глуховець, П.І.Хамула) усі правоохоронні органи мають наступні об'єднуючі ознаки:

- 1) наявність державно-владних повноважень;
- 2) наявність повноважень на застосування заходів державного примусу;
- 3) професіоналізація діяльності, спрямованої на реалізацію спеціальних правоохоронних повноважень і функцій державного органу;
- 4) наявність спеціального матеріально-технічного оснащення та кадрового забезпечення діяльності держоргану;
- 5) наявність особливого порядку відбору кадрів і проходження служби, спеціальних обмежень і вимог до кадрового складу, підвищена відповідальність і додаткові гарантії діяльності (Глуховець, В.,2016).

Отже, особистісні детермінанти ефективної правоохоронної діяльності умовно розподілені за ознакою наявності або відсутності конкретизованих індивідуально-психологічних рис, безпосередньо пов'язаних з успішністю їх реалізації. Разом з тим, враховуючи соціономічний характер правоохоронної діяльності, необхідно відзначити також і зовнішні чинники, які здійснюють негативний психологічний вплив на особистість правоохоронця:

- 1) аномічність населення та правовий нігілізм;
- 2) недосконалість організації попередження "ексцесів" на службі;

3) "плинність" кадрів;

4) висока завантаженість, ненормований трудовий розпорядок, відсутність повноцінного відпочинку;

5) недостатній соціальний захист і невідповідність оплати праці сучасним стандартам рівня життя;

б) підвищення вимог до фізичних і психологічних якостей правоохоронців (Александров, Д.О., 2014)..

Зазначені чинники, а також підвищений ризик для життя та здоров'я у ситуаціях активного протистояння зі злочинністю, можуть обумовлювати певний рівень агресивності і ворожості співробітника правоохоронних органів.

Далі, повертаючись до мети нашого дослідження, зосередимось на аналізі динаміки психологічних якостей майбутніх правоохоронців.

Важливо відзначити, що за даними спеціалістів, у процесі служби у більшості співробітників спостерігається тенденція до зниження агресивних проявів. Так, дослідження Д.О. Александрова показують, що з накопиченням досвіду працівник стає менш схильним до таких почуттів, як заздрість і ненависть, викликаних гнівом і незадоволеністю. Професійний досвід сприяє розвитку толерантності і терпимості завдяки тривалій взаємодії з представниками різних верств суспільства. Також значно зменшуються прояви аутоагресії і почуття провини. У міру адаптації до служби співробітник починає об'єктивніше сприймати себе, що сприяє подоланню внутрішніх конфліктів і суперечливих емоцій. Зміцнення рефлексивних навичок формує впевненість в собі, а накопичений позитивний досвід дозволяє задовольнити потребу в самоствердженні як професіонала (Александров Д.О., 2013).

Також, з часом знижується рівень підозрливості. Якщо на початковому етапі кар'єри молодий фахівець проявляє обережність і недовіру, побоюючись можливих загроз, то в міру адаптації до службової діяльності і зміцнення впевненості підвищена тривожність нормалізується. Таким чином, в ході професійної адаптації рівень ворожості помітно знижується, що можна вважати позитивною рисою професійного становлення. Оскільки ворожість заважає об'єктивному виконанню службових обов'язків, її зниження-це позитивна тенденція. У той же час агресивність зменшується незначно, так як вона зберігає значення для виконання правоохоронних завдань. Отже, зниження агресії відбувається в межах оптимального рівня в міру адаптації та професійного зростання. Усвідомлення цієї тенденції допомагає відстежувати зміни в суміжних рисах особистості, які сприяють зменшенню агресивності та ворожості (там само)].

Мета статті - психологічно дослідити зв'язки між рівнями агресивності, ворожості та схильністю до девіантної поведінки майбутніх правоохоронців Казахстану.

Методологія

Об'єктом дослідження були індивідуально-психологічні особливості слухачів Академії правоохоронних органів Генеральної прокуратури Республіки Казахстан у кількості 57 осіб віком від 21 року до 34 років (середній вік 25 років). Опитування проводилося у вересні 2022 року на базі трьох груп шестимісячного курсу підготовки кандидатів на службу до органів прокуратури, служби економічних розслідувань та антикорупційної служби.

Для вирішення поставленого завдання обрано наступний діагностичний інструментарій: методика визначення схильності до девіантної поведінки А.Н.Орла, та методика виявлення проявів агресії А.Басса-А.Дарки.

Методика діагностики форм агресії А.Басса і А.Дарки, обрана для оцінки схильності до агресивних реакцій, включає 75 питань, розподілених по восьми шкалах: фізична агресія; вербальна агресія; непрямая агресія; негативізм; дратівливість; підозрілість; образливість; почуття провини.

А. Басс запропонував розрізняти агресію і ворожість, визначаючи останню як реакцію, що виражає негативні почуття і оцінки інших людей і подій. За результатами базових шкал розраховуються індекси загальної агресивності і ворожості:

1) Індекс агресивності-визначається середніми значеннями показників фізичної, вербальної і непрямой агресії.

2) Індекс ворожості-середніми значеннями показників підозрілості і дратівливості.

В рамках чинного дослідження важливо визначити співвідношення між агресивністю та ворожістю. Оскільки, якщо певний рівень агресивності в структурі особистості співробітника правоохоронних органів є однією з професійно значущих рис, то ворожість безсумнівно виступає як негативна характеристика.

Методика діагностики схильності до девіантної поведінки А.Н. Орла призначена для використання в рамках профілактичних заходів, спрямованих на запобігання девіантної поведінки серед співробітників. Цей стандартизований опитувальник вимірює готовність (схильність) людини до прояву різних форм девіацій і включає спеціальні психодіагностичні шкали для визначення схильності до кожної з них.

Шкали опитувальника діляться на змістовні і службові. Службова шкала оцінює схильність учасника до надання соціально-схвалюваних відповідей, перевіряючи достовірність результатів і дозволяючи скорегувати дані за змістовними шкалами в залежності від вираженості цієї установки. Змістовні шкали допомагають виявити психологічні підстави і соціальні установки, які сприяють різним формам девіантної поведінки. До змістовних шкалах відносяться: схильності до порушення норм і правил; схильності до адиктивної поведінки; схильності до самопошкодження та саморуйнівної поведінки; схильності до агресивної та насильницької поведінки; схильності до втрати контролю над емоційними реакціями; схильності до делінквентної поведінки.

Дослідження складалося з наступних етапів:

1) Здійснена загальна характеристика агресивності та її значень в правоохоронній діяльності, а також проведено порівняльний аналіз принципів діяльності правоохоронних служб України та Республіки Казахстан як основоположних соціально-психологічних чинників, що обумовлюють індивідуальні вимоги до кандидата.

2) Проведено збір та аналіз емпіричних даних методом рангової кореляції із застосуванням коефіцієнта r -Спірмена. Виявлено кореляційні зв'язки між компонентами агресивності, ворожості і показниками схильності до девіантної поведінки.

3) На основі виявлених закономірностей в ході інтерпретації одержаних результатів, сформульовані висновки, які запропоновано до обговорення.

Результати

Для вирішення поставленого завдання проведено математико-статистичний аналіз взаємозалежності показників схильності до девіантної поведінки зі шкалами агресивності і ворожості. У зв'язку з чим, спочатку визначені усереднені значення індексу агресивності – 44 бали, ворожості – 31 бал (що є середнім значенням) учасників.

Далі, в ході обробки фактологічної інформації визначалися наявні статистичні зв'язки шляхом розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Вибір коефіцієнту обумовлений тим, що отримані метрики виявились не підпорядкованими закону нормального розподілу. Слід зазначити, що по відношенню до обсягу експериментальної вибірки ($n=57$) статистичне значення r_s становить не менше 0,261 при $p \leq 0,05$, високе значення r_s – не менше 0,339 при $p \leq 0,01$, а максимальне значення r_s становить 0,424 при $p \leq 0,001$.

В таблиці 1 узагальнено наступні статистичні зв'язки компонентів агресивності і ворожості зі шкалами схильності до девіантної поведінки.

Таблиця 1. Кореляційна матриця показників схильності до девіантної поведінки та компонентів агресивності та ворожості.

Шкали	фізична	вербальна	непряма	дратівли-		підозрі-	образли-	почуття	Індекс	Індекс
	агресія	агресія	агресія	негативізм	вість	лість	вість	провини	агресивно	ворожості
	BD1	BD2	BD3	BD4	BD5	BD6	BD7	BD8	сті BDI	BDII
соціальна бажаність O1	-0,2875	-0,5454	-0,5097	-0,1812	-0,3547	-0,0404	-0,2891	-0,2974	-0,5740	-0,1855
порушення норм і правил O2	0,3015	0,3602	0,2153	0,1890	0,1713	0,2100	0,3663	0,3161	0,3664	0,3388
адиктивна поведінка O3	0,4384	0,3459	0,3701	0,3439	0,3571	0,4041	0,4901	0,3661	0,4944	0,5337
саморуйнівна поведінка O4	0,4706	0,2443	-0,0984	0,0587	0,1255	0,2304	0,1728	0,1185	0,2401	0,2456
насилницька поведінка O5	0,4289	0,1517	0,0232	0,0732	0,1719	0,1560	0,1036	0,2291	0,2478	0,1590
втрата контролю над емоціями O6	0,1370	0,2009	0,2512	-0,0351	0,3649	0,0100	0,0050	0,2933	0,2556	0,0092
делінквентна поведінка O7	0,2452	0,3020	0,2255	0,3711	0,2956	0,3320	0,4213	0,3419	0,3260	0,4488

Обговоримо докладніше значущі кореляційні зв'язки, отримані між різними шкалами методик Орла і Басса-Дарки.

Службова шкала O1 (шкала ширості) показує негативні кореляції з усіма шкалами використаних методик. З них найбільш значні зворотні кореляції с загальним індексом агресивності (BDI), вербальною агресією (BD2), непрямою агресією (BD3), дратівливістю (BD5), підозрілістю (BD6), схильністю до порушення норм і правил (O2), схильністю до адиктивної поведінки (O3) і делінквентної поведінки (O7), що вказує на тенденцію респондента давати при опитуванні соціально бажані відповіді із зазначених питань. При цьому очікувано, що в міру зниження рівня агресивності рівень ширості буде зростати і навпаки. Що стосується показника індексу агресивності, то він має позитивні зв'язки середньої сили з такими показниками девіантності, як схильність до адиктивної поведінки (0,4944), схильність до порушення норм і правил (0,3664), схильність до делінквентної поведінки (0,3260). Індекс ворожості також показує середню позитивну залежність з адиктивною поведінкою (0,5337), делінквентною поведінкою і схильністю до порушення норм і правил.

Оцінюючи інші кореляції, можна відзначити наступні середні та низькі значення:

- фізичної агресії з адиктивною поведінкою (0,4384), схильністю до саморуйнівної поведінки (0,4706), насильницької поведінки (0,4289);
- вербальна агресія зі схильністю до порушення норм і правил (0,3602), адиктивною поведінкою (0,3459);
- непряма агресія з адиктивною поведінкою (0,3701);
- негативізм зі схильністю до делінквентної поведінки (0,3711) і адиктивною поведінкою (0,3439);
- підозрілість із залежною поведінкою (0,4041), делінквентною поведінкою (0,3320) та саморуйнівною поведінкою (0,2304);
- дратівливість зі схильністю до втрати контролю над емоційними реакціями (0,3649);
- уразливості з адиктивною поведінкою (0,4901), делінквентною поведінкою (0,4213), порушенням норм і правил (0,3663);
- невиправдане самозвинувачення з адиктивною поведінкою (0,3661), делінквентною поведінкою (0,3419), порушенням норм і правил (0,3161).

Позитивні кореляції вказують на те, що при зниженні (збільшенні) одних показників, відповідно будуть знижуватися (збільшуватися) і пов'язані значення.

Подібні тенденції, дозволяють припустити, що зниження загального рівня ворожості та агресивності сприяє відповідному зменшенню схильності до девіантної поведінки.

Дискусія

У психології агресія розглядається як емоційно насичена поведінка, спрямована на заподіяння шкоди іншим. Ця поведінка може проявлятися в різних формах, від фізичного насильства чи вербальної агресії, до непрямої агресії. Причини агресивної поведінки є комплексними і можуть включати біологічні, психологічні та соціальні

чинники. В рамках теорій соціального научіння (А. Бандура), фрустрації-агресії (Дж. Доллард та ін.) та психоаналітичних підходів (З.Фройд) агресія пояснюється як результат взаємодії різних чинників – від спадкових задатків до соціального досвіду та рівня стресу носія.

Зв'язок агресії і професійної деформації особливо актуальний для соціономічних професій, де присутні високі емоційні і психічні навантаження. Як наголошено професором В.С. Медведєвим, визначальну роль у професійній деформації відіграє діяльнісні детермінанти, але разом з тим високий ступінь впливу мають і особистісні особливості (Медведєв, В.С., 2014). Ці зміни в особистісних і професійних якостях співробітника, викликані тривалим впливом специфічних професійних умов і стресових факторів в правоохоронній сфері, пов'язані з постійною необхідністю підтримувати високий рівень готовності до небезпек, вирішувати конфліктні ситуації і обмежувати власні емоції. Такі процеси ведуть до "вигорання" і емоційної втоми, а також до прояву деструктивних рис, таких як ворожість, цинізм, зайва підозрілість. У крайніх випадках професійна деформація може сприяти підвищеній агресивності, зниженню емпатії та втраті мотивації до роботи (Александров, Д.О., 2014).

Вважаємо, що в правоохоронній діяльності агресивність у контрольованій формі може виконувати адаптивну функцію, допомагаючи працівникам реагувати на загрози. Однак накопичення агресії при відсутності належного психологічного розвантаження і підтримки з часом може трансформуватися в злоякісні форми агресивної поведінки і професійну деформацію. Це підкреслює важливість профілактики професійного вигорання та управління агресією для запобігання негативним наслідкам у роботі працівників правоохоронних органів та інших професій підвищеного ризику.

Висновки

На основі огляду теоретичного матеріалу, можна зробити наступні висновки:

- претендент на службу в правоохоронних органах – це сформована зріла психічно стійка особистість, мотивована до служби ідеалами верховенства права, неупередженості і справедливості, самовдосконалення. Успішній професійній адаптації правоохоронця можуть сприяти такі установки і переконання кандидата, як: забезпечення правопорядку, відстоювання інтересів держави, повага і дотримання прав і свобод людини і громадянина, нетерпимість до проявів злочинності і корупції.

Виходячи з проведеного аналізу емпіричних матеріалів можна зробити такі висновки:

1) Деякі форми девіантної поведінки мають високі кореляційні зв'язки з компонентами агресивності та ворожості, що дозволяє прогнозувати і попереджати

їх прояв на ранній стадії для прийняття ефективних заходів профілактики й протидії таким проявам.

2) Зниження рівня агресивності та ворожості дозволяє зменшити ризик прояву різних форм девіантної поведінки. Таким чином, показники агресивності та ворожості мають прогностичне значення.

3) Форми профілактичної роботи з даною специфічною клієнтською аудиторією постійно повинні включати розвиток поваги та значущості основоположних принципів правоохоронної діяльності, тим самим знижуючи рівень ворожості та агресивності обумовлених зовнішніми негативними факторами впливу на особистість правоохоронця.

4) Необхідно провести додаткові емпіричні дослідження серед слухачів системи підготовки майбутніх правоохоронців на предмет виявлення зв'язків між показниками схильності до девіантної поведінки та професійної деформації для розробки комплексного підходу з профілактики деструктивних психічних явищ правоохоронців у процесі здійснення психологічного супроводу їхнього проходження служби.

Список використаних джерел

- Александров, Д.О. (2024). Психодіагностика у соціальній роботі: навчальний посібник. Київ: Вадекс. – 204 с. ISBN 978-966-972-101-3 [1]
- Александров, Д.О. (2014). Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: Монографія. Київ: Вадекс. – 307 с. ISBN 978-966-97253-8-7 [2]
- Александров, Д.О. (2013). Дослідження агресії в структурі особистості працівника органів внутрішніх справ. Вісник Національного університету оборони України. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=cKzyeusAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&authuser=1&citation_for_view=cKzyeusAAAAJ:YOWf2qJgpHMC [3]
- Александров, Ю.В. (2012). Проблеми професіоналізації та професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ. Право та безпека, 4 (46). <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d74580c7-1c76-44fd-a5a2-d4f5e637d231/content> [4]
- Андреева Я.Ф., Собкова С.І. (2022). Дослідження схильності учнів до виявів девіантної поведінки. Вивчення схильності учнів до проявів девіантної поведінки. ARCher <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/4462>
- Вольнова Л.М. (2016). Профілактика девіантної поведінки підлітків: навчально-методичний посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах/ Гл. II. Практична частина. (2-й вид.). [Профілактика девіантної поведінки підлітків: навчально-методичний посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах/ Ч. II. Практична частина. (2-ге вид.)]. К., 193. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11229/1/volnova.profilactica%20deviantnogo.2%20chastyna.PDF>

- Гаркавенко Н.В., Собкова С.І. (2019). Соціальна психологія адаптивної поведінки: Практичні завдання до курсу: навчально-методичний посібник. Соціальна психологія адиктивної поведінки: практичні завдання до курсу: навчально-методичний посібник. Чернівецький національний університет. <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/4900>
- Глуховець, В. (2016). Министерство внутренних дел Украины в системе правоохранительных органов государства. Национальный юридический журнал: теория и практика. <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/11.pdf>
- Кісіль, З.Р. (2017) До питання професійної підготовки працівників правоохоронних органів у сучасних умовах: міжнародний досвід. До питання професійної підготовки працівників правоохоронних органів у сучасних умовах: міжнародний досвід. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 1.<http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/psychology/article/view/133/128>
- Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. (2021). Психоемоційна напруженість як детермінанта професійної деформації працівників національної поліції України. Психоемоційна напруженість як детермінанта професійної деформації працівників Національної поліції України. Соціально-юридичні студії. 3 (13). 177-188. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3989/1/24.pdf>
- Медведев В.С. та ін. (2014). Профілактика професійної деформації працівників органів внутрішніх справ: Навч.-метод. посіб. К., 2014
- Нежута, А.В. (2015). Агресивна поведінка підлітків як різновид девіантної поведінки. Агресивна поведінка підлітків як вид девіантної поведінки. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квітня 2015 р.). МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ, Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України. Х.:ХНУВС, 166, 101-103. <https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/84.pdf>
- Романенко О. (2023). Актуальні напрями психологічного супроводження професійної діяльності правоохоронців. Сучасні напрями психологічного забезпечення професійної діяльності працівників правоохоронних органів. Юридична психологія, 2(33). <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1582/1574>
- Пенькова Н.Є. (2022). Профілактики професійної деформації особистості як передження віктимізації військовослужбовців Національної гвардії України. Профілактика професійної деформації особистості як профілактика віктимізації військовослужбовців Національної гвардії України. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної безпеки, 238-244. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.40> [Українською]
- Пономаренко, Я.С. (2024). Психологічні аспекти агресії серед поліцейського

персоналу. Вісник ХНУВС – Вісник ХНУІА, 3 (106), 308-319.
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/95c048d8-f9e4-4852-9dd8-afc8394883f7/content>

Сафін, О. Д., Байда, С. П. (2021). Психологія девіантної поведінки особистості: навчальний посібник. Психологія девіантної поведінки особистості: підручник. Умань: Візаві, 202.

Хаєцька О. П. (2024). Проблеми та перспективи глобалізації, глобальні проблеми суспільства. Проблеми та перспективи глобалізації, глобальні проблеми людства. Економічний простір, 189, 316-322. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-55>

Buss, A.H., Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. Journal of Consulting Psychology, 21(4), 343–349. <https://doi.org/10.1037/h0046900>

Ugwu, L., Idemudia, E. (2024). Burnout and Post-traumatic Stress Disorders in Police Officers: Systematic Review and Meta-analysis. Journal of Police and Criminal

PREDICTORS OF DEVIANT BEHAVIOR OF FUTURE LAWYERS

Kikbayev Daniyar

DOI: 10.37096/SHDISJ-24-1.2-0006

Abstract

Relevance. In the context of modern changes and global challenges, such as the destabilization of international law and order, changes in security systems and new approaches to law enforcement, the relevance of studying aggression and hostility as social phenomena remains high. Despite extensive research in this area, the problem requires constant revision due to dynamic changes caused by demographic, environmental, social, political, economic and other factors. Understanding all aspects of aggression allows us to develop effective strategies for managing aggression, increase the level of safety among both police officers and society, as well as improve the psychological atmosphere in law enforcement agencies. The psychological analysis is aimed at identifying the presence of significant links between the levels of aggression, hostility and the tendency to deviant behavior of future law enforcement officers.

Methodology. The study used methods for diagnosing the tendency to deviant behavior (the A.Orel method) and measuring aggressiveness (the Buss-Durkee method), which were applied to a sample of 57 law enforcement cadets.

Results. Comparative analysis shows that the models of law enforcement services in Kazakhstan and Ukraine have some differences in the principles of activity, which imposes certain requirements on the psychological characteristics of employees. However, the socio-economic nature and specificity of law enforcement activities determine a similar dynamic of aggressive reactions. The data obtained showed a high correlation of the components of aggression and hostility with such forms of deviant behavior as: addictive

behavior, a tendency to self-destructive behavior, violent behavior, a tendency to violate norms and rules, a tendency to delinquent behavior, to loss of control over emotional reactions. Which indicates the risk of professional deformation, especially given the high stress loads characteristic of for law enforcement purposes. This makes it possible to predict and prevent their manifestations at an early stage to take effective measures to prevent and counteract such manifestations.

Conclusions. Reducing the level of aggression and hostility reduces the risk of developing other forms of deviant behavior. Thus, the indicators of aggressiveness and hostility have a prognostic value.

Keywords: aggressiveness, hostility, deviant behavior, law enforcement.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Кікбаєв Даніяр

РН докторант факультету психології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0006-1128-9366

e-mail: kikbaev.ds@gmail.com

Конфлікт інтересів: Будь-які конфлікти інтересів були заявлені автором.

Застереження: Автор заявляє, що його думки та погляди, висловлені в цьому рукописі, не підлягають впливу жодних організацій.

ПРО ЦЮ СТАТТЮ

Цитувати цю статтю

Кікбаєв Даніяр ПРОГНОЗУЮЧИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ
2024 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» 2. DOI: 10.37096/SHDISJ-24-1.2-0006

Подано 10 листопада 2024 р. / Переглянуто 16 грудня 2024 р. / Затверджено 30 грудня 2024 р.

Опубліковано: 31 грудня 2024 р.

DOI: 10.37096/SHDISJ-24-1.2-0006

Відповідальний редактор – Ярослав Рябчич

ПРАВА ТА ДОЗВОЛИ

Авторське право: © 2024 Кікбаєв Даніяр. Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), яка дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови посилання на автора та джерело.